

De avond voor het vertrek gaf hij Johannes onder geheimhouding, als bewijs van vriendschap en vertrouwen, een gepolycopiëerd gedicht dat in de mijnstad bestudeerd was in een club van évolués. Johannes las het rechtstaand bij een lantsarn aan een ijzerdraad boven hen. De adem werd hem afgesneden. Hij herlas het vijf, zes maal en kende het

van buiten. Op zijn slaapmat prevelde hij het hijgend, met een krop in de keel.

Kerst komt een blanke met een lange baard en een kruis, hij spreekt zalvend over liefde, geduld, gehoorzaamheid. Dan komt een blanke met een ossenpees, hij dwingt u voor hem te werken. Gij wilt morren en opstaan, maar de blanke met de baard houdt u zoet, hij belooft u beloning na uw dood en de blanke met de ossenpees steekt de opbrengst van uw werk op zak. Hoe lang nog zwarten, duldt gij dit bedrog ?

Een doffe, stomme woede greep Johannes aan. Hij wilde zijn edele vriend niet verraden, Celestin niet zeggen dat hij zich in de man had vergist. Maar het gedicht gonste in hem, de kennis ervan drukte hem als een zonde van ontrouw aan Celestin. Op een avond in een missiepost schreef hij het in zijn sterlijke calligraphie op een dik en glanzend briefpapier en gaf het Celestin die zijn whisky dronk. De paters lagen te bed. Hij rilde als een riet. Celestin zou hem weggagen. Dan zou hij, de wereld in trekken ~~des~~peraat, zich uitgeven als een boy voor zijn meester met een brief opweg en van dorp tot dorp het gedicht achterlaten.

Een communistisch gedicht, zei Celestin onverschillig. Hij vroeg niet eens waar Johannes het gehaald had, wel wat hij er over dacht.

Ik denk, patron dat het de zuivere waarheid bevat.

Ja, maar niet de hele waarheid. De pater brengt zijn Godsdiens^t, dat is waar. De koloniaal wil rijk worden, dat is ook waar. Maar de pater doet het niet voor de koloniaal en niet om u te bedriegen. Als het bedrog is bedriegen de blanken in Europa elkander op dezelfde manier. Eigenlijk is elke beschaving een bedrog.

Als Johannes niet meer kon volgen liet hij glimlachend zijn tanden zien en schudde neen. Hij zou dagen lang moeten nadenken, dagen om te begrijpen waarom de patron hem niet had uitgescholden en wegge-

jaagd, dagen om te begrijpen hoe de koloniaal profiteert van de pater die het daarom niet doet, nog meer dagen voor een bedrog dat de domme neger doorziet en de slimme blanke niet. En dan nog vele dagen voor de beschaving die eigenlijk altijd een bedrog is.

Het verstand van Johannes ontwaakte, sloeg wild op hol, bleef staan en boorde, viel uitgeput neer, sprong op en holde, boorde en viel neer. Celestin vond dat vervelend, hij was geen wijsgeer. Maar als Johannes droef liet horen dat de blanke de zwarte niet te slim wil maaken, vroeg hij gemellijk hem iets te noemen dat hij van hem niet weten mocht. Soms ook verkortte filosofie de weg of verdreef de vervelling. Nu en dan was het aangenaam een boy te hebben die meer kon zeggen dan oui en non. En als hij bitter aan zijn vader dacht, die ook in deze jongen geen mens wou erkennen, voelde hij een genegen edelmoedigheid hem zo ver te brengen als hij wilde gaan.

Is beschaving een bedrog, patron ?

Als ge wilt ja, een collectief zelfbedrog. De uwe immers ook.

Wij hebben immers geen beschaving, patron.

En waarom niet ? En zij is ook een bedrog. Gelooft gij dat uw tovenaars zoveel macht hebben als zij zeggen of denken ? Welnu, zij bedriegen u niet om u te bedriegen, ook niet om er van te leven, maar zij leven er van.

Met gefronste wenkbrauwen, brandende ogen dacht Johannes na. On-
dervroeg Celestin, sprak met geëvolueëerden. Wat is een kapitalist,
een communist, een liberaal, een socialist ? Wie heeft gelijk ? Geles-
tin wist er zelf niet te veel over. Hij noemde het allemaal flauwe kul.
Hij legde hem de werking van een motor uit tot hij het begreep en de
essentiële delen kon uithemen, kuisen en weer inzetten. Hij lichtte
het maken van een foto toe, het gehelm van een fono en een radio, zelfs
van een electronisch oog. Hij blufte graag met uitvindingen van de

blanken die hem zelf passioneerden. Tussen België en Engeland stroomt een water zo breed als de stroom bij Coq. De Duitsers schieten over het water heen op Engeland. Hoe weten de Engelsen nu waar de kanonnen staan ?

Zij gaan ze zoeken met een vliegtuig.

Neen. Ze plaatsen op verschillende afstanden kleine apparaten, die het geluid van het schot op een honderdste deel van een seconde juist opnemen. Die apparaten zijn verbonden met een groot apparaat dat het verschil in tijd opneemt, het verste apparaat hoort het schot natuurlijk later dan het eerste. Ze vernetigvuldigen al die verschillen met meters afstand, trekken lijnen op een kaart en die komen van de apparaten allemaal juist op het punt terecht waar het duits kanon staat. Dan schieten de Engelsen een enkel schot en het duits kanon is vernietigd.

Johannes vond dat voor hem niet belangrijk. De blanken pakken er bij de zwarten mee uit om ze te overbluffen, maar het is hun geheim niet. Hun ware superioriteit is het uitdenken van liberale, socialistische en communistische systemen om al de mensen op aarde op verschillende manieren te doen leven. Elke zwarte stem heeft zijn eigen gewonten, doch kan maar één stelsel hebben dat hem opgedrongen wordt door de omstandigheden, en dat hij niet zelf kan kiezen. De blanken daarentegen kunnen met hun verstand de wereld inrichten zoals zij willen. De zwarte heeft niet eens macht over de dieren, zelfs niet over de planten, hij staat machteloos tegenover het woud waarop hij nauwelijks een lapje tuin veroveren kan, dat hij niet weet te beschermen tegen apen, olifanten en wilde zwijnen. Hoe liever Celestin over apparaten, hoe noder hij over het hoger verstand spreekt, des te dringender drong Johannes daar op in.

Hens lachte hij om een vrouw met strepen witte verf op wangen en

voorhoofd tot teken van weduwschap. Celestin zelde ernstig dat dit beschaving was. Blanke weduwen dragen zwarte kleren en een zwarte voel, dat komt op hetzelfde neer.

Dan weer lachte Johannes met een dorps hoofd dat een onderhandeling aanving met een opgave van zijn rijkdom in vrouwen en gelten. Celestin noemde ook dat beschaving, blanken zoeken ook een rijke vrouwtewrouwen. Wel was het barbaars de vrouwen van een overleden opperhoofd te doden en naast hem in het graf te leggen. Barbaars was de zwarte die zijn oude moeder met haar instemming de polsen had gebroken en levend begraven omdat zij het kwaad oog had geworpen op een meisje dat ziek was geworden. De hoogste beschaving is die welke de mens hetmeest eerbiedigt en vrij maakt. Maar ook de gruwelen behoren tot de beschaving. Alle volkeren hebben voor zichzelf uitgemakt wat goed en kwaad is. De blanken straffen polygamie, de beschaaide Aziaten zien er eer en rijkdom in. Niets is ergens goed dat niet ergens elders slecht is, niets is ergens slecht dat niet ergens elders goed is. Elke beschaving is een overeenkomst.

Nooit was Johannes uitgefilosofeerd. Tot verveling van Celestin een het stuur, hernam hij na een half uur zwijgens het gesprek juist waar het gebleven was. Dikwijls echter amuseerde hij hem met diepzinnigheden in kindertaal, onvermoelbare leergierigheid en zijn eeuwig zucht: ja, de blanke heeft verstand. Dan dacht Celestin aan de domme boys van anderen en was getroost. Als het hem te bar werd, stopte hij wel eens in volle brousse en oefende zich met Johannes in jin jitsu volgens een boekje. Daarna was hij dan welgezind als Johannes hem had laten winnen.

En hoe staat het nu met de filosofie ?

De zwarten hebben ook een beschaving, petron.

Natuurlijk en de blanken ?

Die hebben een betere, patron.

Natuurlijk. En het gedicht ?

Het gedicht ? De zwarten moeten hun beschaving verbeteren met die van de blanken.

Magnifiek. Wilt ge nu nog in twee woorden weten hoe het komt dat de blanken verder staan dan gij ?

Johannes vloog op zijn bank vooruit. Eindelijk het gehelm.

De zwarte heeft gefilosofeerd en de blanke geëxperimenteerd. Wij maken zeep en margarine van uw palmnoten. Als gij geprobeerd hadt wat men van palmnoten kan maken, hadt ge zeep en margarine gehad voor ons. Sinds duizenden jaren smeedt ge ijzer. Hadt ge harder gestookt, ge zoudt gezien hebben dat men ijzer kan smelten en gieten. Hadt ge het gloeiend, ijzer sneller afgekoeld, ge hadt staal gehad. Hadt ge in de grond gegraven, ge zoudt rijker geweest zijn dan wij in diamant en goud. Maar ge hebt gefilosofeerd en gij doet het nog altijd.

Hadden we goud gehad toen ge kwamt, dan hadt ge het ons toch afgenomen, patron.

Neen, dan hadt gij al wat wij hier ingevoerd hebben zelf gekocht en betaald, dan hadt gij al de blanken die hier zijn aangeworven in uw dienst en afgedankt als ze u niet bevelen.

Het is nu toch te laat.

Goed, maar filosofeer dan ten minste niet meer, experimenteer zoals wij.

Ah, patron, ça c'est l'affaire du blanc.

Johannes zink terug op zijn bank. Kon hij beginnen met zeep maken, ijzer gieten en harden, goud zoeken, kon hij daarin de blanken vanaf de meet inhalen ? Hij klampte zich vast aan zijn wereldgedachten. Daar, in voelde hij zich verheven boven alle zwarten, een denker aan hun ge-

luk, de blanken in hun hoogste kracht nabij. Nog nooit waren zijn gedachten in een zwart hoofd opgenomen, ze waren er te groot voor, ze houden er niet in. Hij had medelijden met de geëvoluëerden die de beschaving zochten in kleren, voorwerpen, omgangsvormen, hij begreep waarom de blanken met hen spotten.

Nooit had een blanke zich gewaardigd zoals Celestin een zwarte in te wijden. Hij kreeg van Celestin de geheime sleutel tot beschaving.